

DOMSTOLENS DOM
av den 20 september 1990*

Mål C-5/89

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av Bernhard Jansen, rätts-tjänsten, i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg hos Georgios Kremlis, rättstjänsten, Centre Wagner, Kirchberg,

sökande,

mot

Förbundsrepubliken Tyskland, företrädd av Martin Seidel, Ministerialrat, och professor Albert Bleckmann, båda i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg hos Förbundsrepubliken Tysklands ambassad, 20-22, Avenue Emile Reuter,

svarande.

Talan avser fastställelse av att Förbundsrepubliken Tyskland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt EEG-fördraget genom att inte följa kommissionens beslut 88/174/EEG av den 17 november 1987 i fråga om stöd som Land Baden-Württemberg i Förbundsrepubliken Tyskland beviljat BUG-Alutechnik GmbH, ett företag som tillverkar halv- och helfabrikat i aluminium (EGT 1988 L 79, s. 29, fransk version; vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå).

DOMSTOLEN,

sammansatt av avdelningsordföranden F. A. Schockweiler, tf. ordförande, avdelningsordföranden M. Zuleeg och domarna G. F. Mancini, T. F. O'Higgins, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias och F. Grévisse,

* Rättegångsspråk: tyska.

generaladvokat: M. Darmon,
justitiesekreterare: D. Louterman, avdelningsdirektör,

som beaktat förhandlingsrapporten och vad som förekommit vid den muntliga förhandlingen den 21 mars 1990,

som hört generaladvokatens förslag till avgörande, framlagt vid sammanträde den 8 maj 1990,

meddelar följande

dom

- 1 Genom ansökan som inkom till domstolens kansli den 6 januari 1989 har Europeiska gemenskapernas kommission väckt talan i enlighet med artikel 93.2 andra stycket i EEG-fördraget i syfte att få fastställt att Förbundsrepubliken Tyskland, genom att inte följa kommissionens beslut 88/174/EEG av den 17 november 1987 om stöd som Land Baden-Württemberg i Förbundsrepubliken Tyskland beviljat BUG-Alutechnik GmbH, ett företag som tillverkar halv- och helfabrikat i aluminium (EGT 1988 L 79, s. 29, fransk version), har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt EEG-fördraget.
- 2 Det ifrågavarande stödet hade inte anmälts till kommissionen. Den 21 maj 1985 sände kommissionen i anledning av vissa artiklar i pressen en skrivelse till förbundsregeringen och frågade om det var riktigt att Land Baden-Württemberg hade beviljat BUG-Alutechnik GmbH subventioner och kreditgarantier för företagets förvärv av Kaiser Aluminium Europe Inc. Genom not den 24 juni 1985 bekräftade förbundsregeringen att stöd hade beviljats ovannämnda företag och lämnade som svar på ytterligare fråga från kommissionen kompletterande upplysningar genom noter den 8 augusti och 2 oktober 1985.
- 3 Sedan förfarandet enligt artikel 93.2 i EEG-fördraget hade slutförts, delgav kommissionen genom skrivelse av den 22 december 1987 Förbundsrepubliken Tyskland ovannämnda beslut 88/174/EEG. I artikel 1 i beslutet sägs att stödet i fråga "är rättsstridigt eftersom det har beviljats i strid med artikel 93.3 i EEG-fördraget" och att "det dessutom är oförenligt med den gemensamma marknaden".

- 4 I artikel 2 i beslutet sägs att "stödet skall återkrävas och att den tyska regeringen inom två månader efter dagen för delgivning av detta beslut skall meddela kommissionen vilka åtgärder den vidtagit för att följa det".
- 5 Den tyska regeringen har inte angripit beslutet. Genom not den 19 april 1988 sände den tyska regeringen kommissionen ett meddelande daterat den 13 april i vilket den riktade kritik mot vissa av de konstateranden och bedömningar som låg till grund för beslutet. Kommissionen som inte ansåg att dessa argument var relevanta uppmanade i en skrivelse av den 11 juli 1988 Förbundsrepubliken Tyskland att genomföra beslutet.
- 6 Den tyska regeringen sände genom not den 9 december 1988 kommissionen ett meddelande daterat den 2 december vari den föreslog att man skulle avvakta domen i Alcan-målet (mål 94/87 Kommissionen mot Tyskland, dom av den 2 februari 1989, Rec. s.175), som i juridiskt hänseende är liknande förevarande mål. Kommissionen meddelade genom skrivelse av den 23 december 1988 den tyska regeringen att den inte ansåg det lämpligt att på så sätt förlänga förfarandet och väckte därför föreliggande talan.
- 7 För en utförligare redovisning för bakgrunden till tvisten, förfarandets förlopp och parternas grunder och argument hänvisas till förhandlingsrapporten. Handlingarna i målet i dessa delar återges i det följande endast i den mån domstolens argumentering kräver det.
- 8 Det är ostridigt att Förbundsrepubliken Tyskland inte har vidtagit några åtgärder för att stödet skall återbetalas, vilket krävs enligt beslut 88/174/EEG.
- 9 Svaranderegeringen har emellertid hävdat att det är absolut omöjligt att genomföra beslutet på grund av principen om skydd för berättigade förväntningar, vilken kommer till uttryck i bl.a. 48 § i Land Baden-Württembergs Verwaltungsverfahrensgesetz (lag om förvaltningsförfarandet) som är tillämplig i förevarande fall.
- 10 Svaranderegeringen har särskilt gjort gällande att en förvaltningsmyndighet enligt denna bestämmelse och tyska konstitutionella principer inte får återkalla en rättsstridig administrativ rättsakt som ger upphov till rättigheter, utan att först ha gjort en avvägning mellan olika berörda intressen. I förevarande fall skulle därför den behöriga nationella myndigheten vara skyldig att ge skyddet av ett stödmottagande företags berättigade förväntningar företräde framför gemenskapens allmänintresse av att återkräva stödet.

- 11 Svaranderegeringen har till sist framhållit att återkrav av stödet för övrigt skulle förhindras av förbudet i 48 § i *Verwaltungsverfahrensgesetz* att återkalla en administrativ rättsakt, som ger upphov till rättigheter, mer än ett år efter det att förvaltningsmyndigheten fick kännedom om de omständigheter som berättigade återkallandet.
- 12 Enligt domstolens avgörande, bl.a. i domen av den 21 mars 1990 i målet *Belgien mot Kommissionen (C-142/87 Rec. s. I-959)*, måste återkrav av stöd som rättsstridigt beviljats i princip ske i enlighet med den nationella rättens relevanta regler, dock med förbehåll för att dessa bestämmelser inte tillämpas så att den återbetalning som krävs enligt gemenskapsrätten i praktiken inte går att genomföra (punkt 61).
- 13 Domstolen har även funnit att principen om skydd av berättigade förväntningar utgör en del av gemenskapens rättsordning och därför kan det inte anses strida mot denna rättsordning att nationell lagstiftning skyddar berättigade förväntningar och rättssäkerheten såsom i fråga om återkrav av gemenskapsstöd som utbetalats utan grund (jfr domen av den 21 september 1983 i förenade målen 205/82 – 215/82 *Deutsche Milchkontor GmbH*, punkt 30, *Rec. s. 2633*).
- 14 Detsamma måste gälla återkrav av nationella stöd som beviljats i strid med gemenskapsrätten. Det skall dock framhållas att, med hänsyn till att kommissionens kontroll av statligt stöd är tvingande enligt artikel 93, kan emellertid företag som mottar stöd i princip inte ha berättigade förväntningar på att stödet är lagenligt, såvida det inte har beviljats i enlighet med förfarandet i nämnda artikel. En omdömesgill ekonomisk aktör skall normalt sett kunna avgöra om detta förfarande har följts.
- 15 I detta hänseende skall det erinras om att kommissionen i ett meddelande i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning* underrättade potentiella mottagare av statligt stöd om den risk som var förknippad med stöd som rättsstridigt beviljats dem på så sätt att de kunde bli tvungna att återbetala stöden (*EGT 1983 C 318, s. 3, fransk version*).
- 16 Det kan visserligen inte uteslutas att en mottagare av ett rättsstridigt stöd kan åberopa exceptionella omständigheter som medför att han har berättigade förväntningar på att stödet är lagenligt och av detta skäl kan motsätta sig att återbetala det. I ett sådant fall ankommer det på den nationella domstolen,

vid vilken talan eventuellt väckts att bedöma omständigheterna i sak, i förekommande fall efter att ha ställt tolkningsfrågor till domstolen.

- 17 Å andra sidan kan inte en medlemsstat, vars myndigheter har beviljat ett stöd i strid med förfarandereglerne i artikel 93 – i syfte att undandra sig skyldigheten att vidta nödvändiga åtgärder för att verkställa ett beslut av kommissionen, genom vilket staten åläggs att återkräva stödet – åberopa att stödmottagarna hade berättigade förväntningar. Att medge en sådan möjlighet skulle nämligen innebära att bestämmelserna i artiklarna 92 och 93 i fördraget fräntas all ändamålsenlig verkan i den mån som de nationella myndigheterna på så sätt skulle kunna stödja sig på sitt eget rättsstridiga beteende för att fränta de beslut som kommissionen har antagit i enlighet med dessa bestämmelser i fördraget all verkan.
- 18 Slutligen kan svaranderegeringen som grund för att det skulle vara absolut omöjligt att genomföra kommissionens beslut inte åberopa de skyldigheter som – enligt de särskilda regler som gäller för skyddet av berättigade förväntningar i 48 § i *Verwaltungsverfahrensgesetz* – åvilar den behöriga förvaltningsmyndigheten i fråga om avvägningen mellan de berörda intressena och den tidsfrist som gäller i fråga om återkallandet av en administrativ rättsakt som ger upphov till rättigheter. En medlemsstat kan, enligt domstolens fasta rättspraxis, inte åberopa bestämmelser, praxis eller förhållanden som följer av den interna rättsordningen som grund för att underlåta att fullgöra sina skyldigheter enligt gemenskapsrätten.
- 19 I synnerhet måste en bestämmelse som fastställer en tidsfrist för återkallande av en administrativ rättsakt som ger upphov till rättigheter – såsom alla relevanta bestämmelser i nationell lagstiftning – tillämpas dels så att det inte i praktiken blir omöjligt att återkräva stödet, vilket krävs enligt gemenskapsrätten, dels så att gemenskapsintresset fullt ut beaktas.
- 20 Av det föregående följer att det föreligger fördragsbrott i enlighet med kommissionens yrkanden.

Rättegångskostnader

- 21 I enlighet med artikel 69.2 i rättegångsreglerna skall tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Förbundsrepubliken Tyskland som har tappat målet skall förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna.

På dessa grunder meddelar

DOMSTOLEN

följande dom:

- 1) **Förbundsrepubliken Tyskland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt EEG-fördraget genom att inte följa kommissionens beslut 88/174/EEG av den 17 november 1987 om stöd som Land Baden-Württemberg i Förbundsrepubliken Tyskland har beviljat BUG-Alutechnik GmbH, ett företag som tillverkar halv- och helfabrikat i aluminium.**
- 2) **Förbundsrepubliken Tyskland skall ersätta rättegångskostnaderna.**

Schockweiler

Zuleeg

Mancini

O'Higgins

Moitinho de Almeida

Rodríguez Iglesias

Grévisse

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 20 september 1990.

J.-G. Giraud
Justitiesekreterare

F.A. Schockweiler
Avdelningsordförande
tf. ordförande